

освіти значною мірою викликана відсутністю системної взаємодії між зацікавленими сторонами: органами державного управління, системою професійної освіти, роботодавцями та працівниками [4].

Розповсюдженість випадків невідповідності (дисбалансу) між фактичним і потрібним рівнями освіти та кваліфікації робітників є постійною темою українських та іноземних досліджень. Причиною подібних диспропорцій може бути як зростання вимог до робітників з боку працедавців відповідно до нових організаційних і технологічних змін виробництва, так і зниження якості освітньої підготовки майбутніх фахівців, у певних випадках – незацікавленість роботодавців у підвищенні професійного рівня робітників з недостатньою кваліфікацією у зв'язку зі значними витратами на ці цілі.

В системі професійної (професійно-технічної) освіти для зменшення розриву у навичках, необхідним на ринку праці є створення достатніх умов для становлення здобувачів П(ПТ)О як всебічно розвинених особистостей, кваліфікованих робітників, формування у них ціннісних орієнтацій і необхідних для успішної самореалізації компетентностей. Для реалізації цих завдань необхідно налагодити співпрацю закладів П(ПТ)О, органів державної влади, органів місцевого самоврядування, залучати приватних інвестицій у стратегічно важливі напрями розвитку закладу освіти. Також потребує удосконалення мережі закладів П(ПТ)О, заснування центрів професійної досконалості; створення гнучкої системи, забезпечення доступності та неперервності П(ПТ)О впродовж життя; забезпечення відповідності змісту і якості П(ПТ)О потребам особи та ринку праці; розвиток партнерства у сфері П(ПТ)О; формування спроможності П(ПТ)О щодо налагодження міжнародних зв'язків, участі в міжнародних програмах й проєктах задля розвитку інновацій, вивчення й обміну досвідом та успішними практиками; залучення роботодавців до розроблення стандартів професійної освіти за компетентнісним підходом; організація стажування викладачів, майстрів виробничого навчання та здобувачів освіти на виробництві [5].

Своєю чергою вища освіта потребує: поглиблення співробітництва між закладами вищої освіти та роботодавцями; розширення можливостей ЗВО; активізації мобільності студентів та викладачів; оптимізація зв'язку між економічним зростанням і людським розвитком, зокрема шляхом збільшення інвестицій у якісне оновлення інфраструктури ключових сфер людського розвитку, розбудови соціальної сфери та справедливого розподілу економічних ресурсів; забезпечення розвитку кадрового потенціалу; покращення мережі закладів вищої освіти; створення університетів світового рівня; тісна взаємодія науки, освіти та бізнесу; розвиток системи освіти для дорослих; стимулювання до навчання протягом життя; розвиток цифрової освіти; проведення контролю досліджень для підвищення якості вищої освіти; приєднання до міжнародних наукових програм та організацій; постійне оновлення і збільшення навчально-практичних центрів; посилення міждержавного партнерства щодо міжнародного науково-технічного співробітництва [5].

Література

1. Закон України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 № 1556-VII.
2. Бауман Зигмунт. Индивидуализированное общество / пер. с англ. под. ред. В. Л. Иноземцева. – М. : Логос, 2005. – 390 с.
3. Жилияв І. Б., Ковтунець В. В., Сьомкін М. В. Вища освіта України: стан та проблеми. Київ: Науково-дослідний інститут інформатики і права Національної академії правових наук України, Інститут вищої освіти Національної академії педагогічних наук України, 2015. 96 с.
4. Ковальчук В. І. Тенденції розвитку освіти в епоху інформаційного суспільства. *Стратегії інтенсифікації вищої гуманітарної освіти в Україні та країнах ЄС* : монографія / О. В., В. І. Ковальчук, Н. О. Арістова, Р. А. Попов, І. С. Гриценко. Київ : НУБіП України, 2017. С. 7–134.
5. Стратегія людського розвитку [Електронний ресурс]. – 2021. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/225/2021?find=1&text=%D0%BF%D1%80%D0%B0%D1%86%D1%96#w1_1.

РАДКЕВИЧ ВАЛЕНТИНА

Інститут професійно-технічної освіти НАПН України (м. Київ)

КЛЮЧОВІ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ПРОФЕСІЙНОМУ СТАНОВЛЕННІ ОСОБИСТОСТІ ФАХІВЦЯ

Підвищення вимог роботодавців до якості професійної підготовки майбутніх фахівців у закладах професійної (професійно-технічної) освіти, в тому числі й за дуальною формою, актуалізує значущість формування у здобувачів освіти окрім професійної, ключових компетентностей як інтегративних результатів освіти, набутого професійного і соціального досвіду життєдіяльності, здібностей, особистісних орієнтацій, засвоєної системи цінностей для успішної професійної діяльності та безперервного

професійного розвитку. Зважаючи на те, що ключові компетентності мають екстрафункціональну природу, розглянемо детальніше їх вплив на формування особистості майбутнього фахівця. Термін «ключові компетентності» вперше було введено у науково-освітній глосарій на початку 1990-х років Міжнародною організацією праці. Це слугувало теоретичним підґрунтям для визначення кваліфікаційних вимог до фахівців у системі підвищення кваліфікації. Згодом ключові компетентності застосовували для визначення вимог до підготовки майбутніх фахівців у професійній школі.

У 1996 р. на Симпозіумі Ради Європи «Ключові компетенції для Європи», що проходив у м. Берн, офіційно було затверджено зміст цього терміну як ключову, здатність фахівців мобілізувати свої знання, вміння, а також загальні способи виконання дій у професійній діяльності. На основі цього вперше було сформовано перелік ключових компетенцій, що засвідчували певний рівень функціональної грамотності й загальної культури учнівської молоді у різних сферах діяльності (навчально-пізнавальній, громадсько-суспільній, соціально-трудовій, побутовій, культурно-дозвільній тощо). До цього переліку додатково було віднесено також: здатність самостійно вчитися, здійснювати пошук інформації, критично мислити, володіти більшою кількістю мов, співпрацювати й взаємодіяти, брати участь у прийнятті колективних рішень, бути відповідальним, активним і діяльним, адаптовуватися і знаходити нові підходи до розв'язання професійних та життєвих проблем, запобігати конфліктам тощо. Ці компетентності були призначені, насамперед, для оновлення змісту освіти у відповідь на запит суспільства.

Сучасний етап формування у майбутніх фахівців ключових компетентностей регламентується положеннями Закону України «Про освіту», в якому у статті 12 подано їх перелік, а саме: вільне володіння державною мовою; здатність спілкуватися рідною (у разі відмінності від державної) та іноземними мовами; математична компетентність; компетентності в галузі природничих наук, техніки і технологій; інноваційність; екологічна компетентність; інформаційно-комунікаційна компетентність; навчання впродовж життя; громадянські та соціальні компетентності, пов'язані з ідеями демократії, справедливості, рівності, прав людини, добробуту та здорового способу життя, з усвідомленням рівних прав і можливостей; культурна компетентність; підприємливість та фінансова грамотність; інші компетентності, передбачені стандартом освіти [3].

У 2018 р. відповідно до Рамкової програми ключових компетентностей для повноцінного життя та діяльності громадян Європейського Союзу було виокремлено вісім нових ключових компетентностей: грамотність, мовна, математична, цифрова, особистісна, соціальна, навчальна, громадянська, підприємницька компетентності, а також компетентність культурної обізнаності та самовираження [5]. Означені ключові компетентності формуються також і в здобувачів професійної (професійно-технічної) освіти. Адже, відповідно до статті 15 Закону України «Про освіту», здобуття професійної (професійно-технічної) освіти на основі базової середньої освіти здійснюється з одночасним здобуттям профільної середньої освіти та отриманням відповідного документа про повну загальну середню освіту [3]. Тобто випускники закладів професійної (професійно-технічної) освіти одночасно з професійною кваліфікацією здобувають повну загальну середню освіту з відповідними ключовими компетентностями.

Результати аналізу наукових праць вітчизняних і зарубіжних дослідників свідчать, що більшість із них розглядають «ключові компетентності» як міжкультурні і міжгалузеві знання, вміння, здібності, необхідні особі для адаптації і продуктивної діяльності в різних сферах виробництва. Ці компетентності, на думку Зеєра, мають узгоджуватися з професійною компетентністю, а також освітньою та професійною кваліфікаціями [2, с. 223]. З огляду на викладене, суть ключових компетентностей полягає у забезпеченні фахівцям соціально-професійної мобільності, що охоплює успішне здійснення ними професійної діяльності, позиціонування себе в соціально-трудових відносинах та їхній особистісний розвиток. Тому ключові компетентності ще називають універсальними і відносять до загального (метапредметного) змісту освіти.

Про універсальність ключових (загальних) компетентностей йдеться у Методиці розроблення професійних стандартів: «вони не залежать від предметної сфери і тому в структурі професійного стандарту виділяються окремо» [4]. Зауважимо, що нині відбувається обговорення змін до Порядку розроблення та затвердження професійних стандартів у частині заміни терміну «загальні компетентності» на «ключові компетентності» з подальшим виокремленням методів їх оцінювання. Ураховувати, що зміст ключових компетентностей може змінюватися відповідно до обставин і на різних етапах життєдіяльності особистості фахівця важливо, щоб забезпечувалася відповідність системи отриманих знань структурі ключових компетентностей. Наприклад, ключові компетентності мають співвідноситися із соціальною (соціальна активність), професійною (сформованість колективу), спеціальною (мотивація діяльності), організаційною (організація колективної діяльності) [1, с. 211–212].

Необхідність формування ключових компетентностей у майбутніх фахівців зумовлена й вимогами роботодавців до наявності в них здатностей працювати в команді, виявляти лідерські якості, запобігати конфліктним ситуаціям, проявляти креативність та творчість у професійній діяльності,

нести персональну відповідальність за результати прийняття професійних рішень, дотримуватися професійної етики, ефективно управляти робочим часом, здійснювати енергозбережувальну професійну діяльність тощо.

Зміст цих ключових компетентностей розкриває специфічні особливості професії, яку здобувають майбутні фахівці у закладах професійної (професійно-технічної) освіти. А отже, ці ключові компетентності можуть бути сформовані тільки у процесі професійно-практичної підготовки, зокрема під час теоретичного навчання у закладах професійної (професійно-технічної) освіти, а також на заняттях з виробничого навчання і практики в умовах виробництва.

Підсумовуючи сказане зазначимо, що ключові компетентності як інтегративні властивості особистості фахівця формуються у процесі здобуття особою як повної загальної середньої освіти, так і професійної (професійно-технічної) освіти, що завершується присвоєнням освітньої та професійної кваліфікацій. Це, у підсумку, сприяє професійному становленню особистості фахівця, ефективному її соціальному функціонуванню самореалізації у професійному середовищі.

Література

1. Коротков Э. М. Управление качеством образования: учебное пособие для вузов / Э. М. Коротков. – 2-е изд. – М. : Академический Проект, 2007. – 320 с.
2. Зеер Е. Ф. Психология профессионального образования : учеб. пособ. Екатеринбург, 2000. – 397 с.
3. Про освіту : закон України від 5 вересня 2017 р., № 2145-VIII // Відомості Верховної Ради, 2017. – № 38.39. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
4. Про затвердження Методики розроблення професійних стандартів : наказ Міністерства соціальної політики України від 22 січня 2018 р., № 74. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0165-18#Text>
5. Рамкова програма ЄС щодо оновлених ключових компетентностей. 2018. – URL: <http://dlse.multycourse.com.ua/ua/page/15/53#1>

ŚNIADKOWSKI MARIUSZ

Politechnika Lubelska (Polska)

PROBLEMY JAKOŚCI KSZTAŁCENIA ZAWODOWEGO W DOBIE NAUCZANIA ZDALNEGO

1. Wprowadzenie

Jakość usług edukacyjnych świadczonych przez szkoły kształcące w zawodzie jest priorytetowa. Związana jest z pojęciem wartości obecnej w każdej kulturze i funkcjonuje współcześnie prawie w każdym języku (potocznym i naukowym). Jakość bez wątpienia stanowi wartość, choć jako termin jest trudna do zdefiniowania ze względu na swoją subiektywność. Mówimy bowiem o jakości w aspekcie filozoficznym, socjologicznym, czy ekonomicznym, a nawet użytkowym.

Jakości w edukacji przypisuje się priorytetowe jako uniwersalnej wartości. Jednym z celów edukacji jest zmiana jakości życia człowieka, co przyczynia się do poprawy szans edukacyjnych a tym samym życiowych młodego człowieka. Jakość życia człowieka oraz całych społeczeństw we współczesnym świecie zależy od jakości edukacji, która wyznaczona jest poprzez warunki społeczne, kulturowe, przyrodnicze, infrastrukturę, wyposażenie, kadre dydaktyczną i studentów oraz relację między nimi. Jej źródło tkwi w wartościach, postawach, zachowaniach nauczycieli, uczniów czy studentów. Zaś efekt edukacji jakim jest wykształcenie, jego poziom i rodzaj, stanowi jeden z kluczowych wyznaczników społecznej pozycji. Jest ono przekładane na pozycję zawodową, a ta na uzyskiwane dochody, a następnie na prestiż osoby w środowisku.

2. Filozofia jakości w edukacji

Jakość to bez wątpienia pewna filozofia, która wymaga jej upowszechnienia, aby wykonywana praca przynosiła oczekiwane wysokie efekty, satysfakcję oraz rację istnienia. Mówiąc o jakości należy mieć na względzie jej precyzyjne rozumienie w odniesieniu do edukacji. W literaturze przedmiotu trudno znaleźć jedną uniwersalną definicję obejmującą precyzyjnie wszystkie jej aspekty gdyż jest to termin bardzo subiektywny lub abstrakcyjny. Stąd nie ma jednego, uniwersalnego rozumienia jakości w szkolnictwie, a w związku z tym trudno znaleźć jednoznaczną definicję szczególnie nas interesującą. Jakość bowiem w istocie zależy od kontekstu, w jakim ją umieszczamy oraz ma różne znaczenie w zależności od interakcji pomiędzy różnymi uczestnikami systemu szkolnictwa wyższego lub grup interesariuszy. W naukach technicznych jest to całokształt właściwości określających przydatność wyrobu do jego użytkowania zgodnie z przeznaczeniem bądź zespół cech fizycznych, dzięki którym ma zaspokajać określone potrzeby ludzkie.

Ogólnie jakość oznacza własność, rodzaj, gatunek, wartość danego przedmiotu, odróżniający dany przedmiot od innych bądź też całokształt cech danego przedmiotu, istotnych ze względu na jego strukturę wewnętrzną oraz ze względu na stosunki, oddziaływania i związki z otoczeniem.